

TERMÉSZETTUDOMÁNYI MOZGALMAK A HAZÁBAN.

28. *A Magyar Tudományos Akadémia III. osztálya* június hó 18-ikán tartott ülésén Dr. Thán Károly több, az egyetem vegytani intézetében készült dolgozatot terjesztett elő. Első volt Schwicker Alfrédnak »Adatok a szulfidok és thioszulfátok szerkezetéhez« című dolgozata, melyből kitűnik, hogy ezen vegyületek nem szimmetriás szerkezetűek. Második volt Dr. Fauser Géza dolgozata »A vízben feloldott kénhidrogén meghatározásáról« czímen. A szerző titrált brómoldattal kénsavvá változtatván a kénhidrogént, a hátramaradt brómot nátriumthioszulfáttal mérte meg; ezzel a szabatos módszerrel határozta meg a kénhidrogén enyelési együtthatóját, melyről azt találta, hogy az eddigi értéktől valamivel eltér. Az eltérés a használt módszerek különböző voltának tulajdonítandó.

Dr. Jendrassik Jenő bemutatta Regéczy Nagy Imre egyetemi rendkívüli tanár három dolgozatát »Kísérleti adatok a Porret-féle izomtűnemény jelen-

tőségének kérdéséhez«, »Az izomáram nemleges változása által egy másik izomban közvetlenül kiváltott másodlagos rángásról« és »Újabb adatok a bevezetett elektromos áram bipoláris ingerlő hatásának bebizonyítására« czímen.

Krenner József »A montafoni prehnitről« czímen előterjesztette annak a »prehnit«-nek optikai vizsgálatát, melyet Wartha Vincze Montafonban, Vorarlbergben talált; ugyancsak Krenner értekezett »Egy új ásvány Szomolnokról« czímen. Előadta, hogy a Hlavacektól Szomolnokon gyűjtött ásványok több darabját megvizsgálván, köztük egy új ásványt talált, mely a »kornelit« nevet kapta.

Szabó József Dr. Hankó Vilmos reáliskolai tanártól három kisebb dolgozatot mutatott be. Az első »Kolozs megye ásványvizeiről«, a második »A nagyi sylvanit és a Nagyágit chemiai elemzéséről« s a harmadik »A karbolsav megvörösödéséről« szól.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

68. (*Meteor?*) Szatthmár Vármegyéből Jan. 28-dikán. Tegnap előtt déli 11 óra tájban egy nagy vékony zsák forma fényesség le esvén *Gétsében*, egy sáros vízbe, sokféle beszédre adott alkalmatosságot az embereknek. Sokan oda szaladván a' jelenségnek vizsgálására, semmit egyebet egy pókháló forma hártánál sem a' vízben sem a' sárban nem láttak. Néhányan a' vízbe bé menvén a' helyet is meg tapogatták, de semmit nem találtak, noha mind a Peleskei, Semai és Tóthfalusi, mind a' Tsengeri emberek a' levegő égből le esni látták. A' vénebb emberek, a' kik az ilyen rendkívül való, de a' természet munkáit felül nem haladó jelenségeknek vizsgálására tetehetlenek, azt hirtelik, hogy az utolsó pestis előtt is ilyen fényességek hullottak volna le az égből. Az okosabb emberek és Philosophusok tsupa sofismának tartják és méltán is tartadjuk az ily haszontalan okoskodásokat. (Magyar Kurír 1796—235. l.)

69. (*Mészégető.*) Tordán a' jó Előljáró Hadnagy Miklós László Urnak szorgalmatossága azt tselekedte, hogy a Torda hasadékja mellett levő majd járhatatlan erdőnek azt a' hasznát venné a' Város, sőt jövőendőben az egész vidék is, hogy mész-égető kementzék állitassanak. E' nagy ujság és leg első hasznos találmány a' Tordai határon. Már a' mészégetés próbája meg esett. Én magam láttam, a' leg-jobb meszek közzül való a' világon. (Magyar Kurír 1792—704. l.)

70. (*Asclepias Vincetoxicum.*) Budáról írják, hogy Munkás mellett Szent Miklóson Biborczfalvi Székely Mihály Úr, a' Gróf Schönborn jószágaiban levő fő Gondviselő, abból a' plántából, melynek *Asclepias Vincetoxicum*, (Flor. Dan. Tab. 849) a' neve, bizonyos selyemmel Szótt posztónak nemét készített legyen, a' mellyből a Budán levő fő Dicasteriomoknak is egy 6 és $\frac{3}{4}$ rőfnyi darabot által adatott. (Magyar Kurír 1793—757. l.) RADNÓTI.

71. (*Patkány kiirtása.*) Elvesztésének sokféle módjait beszéllek; de tsak kettőt említek meg itt. — Meg kell fogni egynehányat: nyakig belé kell mártani hal'sírral jöhígra feleresztett dohottba (kullimázba), 's elbótsátani. Ennek a' szagát nem szenvedhetik és a' lutskosoktól a' többi mind elidegenedik. — Másik, és igen különös, azomban kiállott módja ez: Meg kell fogni egytet, tegyük kalitkába, kopaltassuk egydarabig, akkor adjunk neki eleven patkányt és egeret, melyeket a nagy éhség miatt nyomon megöl és megeszi. Egynehányszor így kell vele tenni; és a' mit elébb tsak kinyában tsinált, azt azután kívánságból követi el. Akkor jó éhesen ki kell szabadítani, és szokott prédáját minden jukban keresi, mint már most ragadozó állat, és sorra öli. Így tett egy Mezeigazda, tökéletes kimenetellel. (Természet-História I. köt. 341—342. l.) N. S.

72. (*Váczról*). a' Duna partján vagyon helyeztetve Vác Városa, mellyet éjszak felül azon magas hegy fedez, mellyet Nagy Szálnak neveznek. Ezen hegynék teteje szép erdőekkel vagyon betakarva, oldala, és alja tellyes szőlőkkel; tetejének magassága a' Duna színétől tészen 150 ölet. Ez igen jó nedvesség, és idő mutató eszköz (*Hygrometrum, Barometrum*). Ha nedves a' levegő, gőzölög, és füstöl erősen; ha azon gőz, és köd, melly a' hegyből kijöven annak tetejét bétakarja, vagy a' mint mondják, ha a' hegy a' kuts-máját felteszi, bizonyosan esső támad Vác körül, és ha sokáig megmarad a' hegy körül a köd, tartós lesz az esső; ha a' szellő fel felől le felé hajtja a' ködöt, kitisztul az idő; ha felhős időben semmi gőzt sem bortsát a' hegy, nem lesz az esső: ha napnyugotról, vagy éjszak felül jön Vác felé az égi háború, ne féljenek a Városban; mert a' Vértes, és Nagy Szál hegye egészen elveszi a' mérgét: ugyan ezen hegyek miatt igen ritkán jön jó esső azon részekről Vácra. Ha napkelet, vagy délszín felől jönnek a' felhők, akkor kiöntik magokat Vác tájékán a' hegyek alatt.* (Hazai tudósítások 1806. 39. l.) RADNÓTI.

73. (*A primás régi pozsonyi kertjéről*). Esztergami Érsek Urunk ő Natsága kertbéli virágoknak szépségeket, ékességeket, illatnyokat, természeteket, Neveket, számokat, hogy magánosan leirhassam, csaknem lehetlenségnek itélem; sokan-is vannak olyan idegen-virágok, kiket Érsek Urunk ő Natsága, elsőben béhozott Magyar-Országban, az maga Posoni kertében; ugyan mint Indiából, Spanyór-Országból, Török-Országból, 's a' t. kiket mind ez ideig Magyar-Ország, a' mi időbbe nem-essmért, 's nem-is látott. (Lippay János. Posoni kert. Győr 1753. 46—47. l.)

74. (*Vetőgép a XVII. században*). Posonban, ebben az 1662 esztendőben, az Ország gyűlésekor jött vala Császár és Koronás Királyunkhoz olly Mathematicus, ki arra-felelt: hogy olyan instrumentumot csinál, ki-által úgy vethetik a' magokat, hogy egy-mástul mind egy-aránt essenek. (U. o. 177. l.)

75. (*Mérgezés a gomba szagától*). Ilyen szomorú példa történt ezéltől mintegy 1788-ik vagy 1789-ik esztendőben Beregh Vármegyében, a' Tarpai erdőben, a' hol

* Hasonló megfigyeléseket, minthogy az ilyenek meteorológiai tekintetben igen becsesek, ma is szívesen vennénk és közölnénk. Minden vidéknek meg vannak a maga gyakorlatias időjárás szabályai, a melyek többnyire igen találók s a melyeket hazánk meteorológiai viszonyai érdekében fontos volna ismerni. SZERK.

egy derék Uri ember az erdő szélben leülvén egy mérges gombának történet szerént esett hosszas szagolása miatt, egyszerre elájult, elesett, elhalt annyira: hogy Inassa és Kotsissa mintegy megholtat feltétvén a' hintóba, 's Beregszász felé vivén; tsak ugyan nagy nehezen és sokára életre jött. (Molnár J. Orvosi törvény. Székesfehérvár 1814. I. kötet. 308—309. lap.)

TRAXLER LÁSZLÓ.

76. (*Nadméz-fabrica*. Soprony. 1794, Nyilas 24-kén): »Örömmel lehet itt szemlélni a Nadméz-fabrica épülésének szerencsés kezdetit. Látom már tsalhatatlanul, hogy sokaknak felőle eltsüggedt és majdtsak nem kialudt reményések, unjonnan sokkal nagyobb erőben felébred. T. Nagy György urnak — úgy mint Directorának — hazafjú buzgósága sok fáradsága, és felséges királyunk kegyes engedelmé után, Istennek legyen hála! — már kivált a főzőkonyha derekasan épül. De kár, hogy a kegyetlen tél keménysége által meg akarja akadályoztatni: mind azon által már tavaszra elkezdi a főzést Már Soprony ezen kívül két nevezetes fabricákkal dicsekedik, úgy mint *Hamuszír* és *Spanyol viaszsz* készítőikkel. (B. Magy. Mercurius.)

77. (*Torz-születő*). »Itt Háromszéken Dobolló nevű helységben olyan gyermeke született halva egy paraszt *Ólád* aszszonyának, kinek egy feje, három füle, három szeme, két szája, négy keze, egy dereka, négy lába, és két aszszonyemű nemző tagja volt. Itt hát a Természet két emlőjü foganatot látatott egybe forrasztani, melylyekből osztán származott az a tsudálatos szülemény«. (A Bétsi Magyar Mercuriusnak negyedik esztendeje. 1796. 259. lap.)

78. (*Kordovánkészítés*). »Ritka érdemü Erdély országi Tudós Hazafi Tisztelendő Benkő József ur, ki is a nálunk bővönn természetű *Ecsesfűnek*, melynek Deákul *Rus Coriaria* a neve, nyomos tapasztalásai és vizsgálásai után azt a hasznát találta fel, hogy az által éppen olyan fain *kordovánt* lehet készíteni, mint az idegen földről nagy költséggel hoztatató *Scumphia* által, addig is még ezenu és több érdemeiért másként is megjutalmaztathatná, egy emlékeztető arany pénzt nyert felséges Urunktól jutalomul.« (A Bétsi Magyar Mercuriusnak negyedik esztendeje. 1796. 796. l.)

79. Az *Esztergomi keserű-viarul*, mellynek minémüségai több esztendőkkel ezéltől már közönségessé tétettek, de minékutánna az árendásoknak nyereség után való vágyakodások által annak neve megtsökkent inkább, sem mint hogy érdemihez képpent fel-emeltetett volna, szükségesnek találta az Érsekségbeli *Esztergomi Uradalom*, hogy azokat újra az efféle itallal élni kívánt, és

kéntelenítettet közönségnek röviden eleibe terjeszse. Nem is ok nélkül: mert, a ki jól meggondolja, hogy egy pintre való Esztergomi keserű-víz 700 grán keserű söt, 24 grán levegő savanyús Magnesiát, és 14 grán közönséges sósavanyús Magnesiát, mind annyi egészséges savakat foglal magában; ellenben ugyan annyi mennyiségű Saidschützer viznek 859 grán keserű sava mellett $4\frac{1}{2}$ grán levegő savanyús Mesze és $24\frac{1}{2}$ grán kénkö savanyús Mesze vagyon, mellyek ártalmassak, könnyen által láthatja, hogy az Esztergomi keserű-víz még a Saidschützer vizet is jóságára való nézve fellül haladja, ha az az ő valóságában szolgáltatik ki a közönségnek: mert meg kell azt ismerni, hogy bátor az egész tájéka ezen keserű-víz gyűjteménynek olyan kutakkal hővelkedjen, mellyeknek vize kesernyés lévén, máj napiglan sokakat megtsal a megkívántató mennyiségben: mindazonáltal ezen savak tsak bizonyos helyen gyűjtettetett vízben találkozzanak, és így az igaz Esztergomi keserű-víz nevinék nem kis ártalmával igen megtsalja az magát, söt az egész közönséget is, a ki minden választás nélkül akár melly kútból meritvén, azután nem tapasztalja a várt foganatosságot.

Ezen káros fogyatkozásoknak elhárításokra eltökéllette az Érsekségbeli Esztergomi Uradalom azon kútakat, mellyek az ő megyéiben a valóságos jó keserű vizet foglalják magokban, különös gondviselés alá venni, és hogy a közönség annak tökéletes hasznát vehesse, majd tsak éppen annyiért, a mennyit a reája teendő költségek megkívánnak, jó vigyázat alatt árultatni. Fog ezen valóságos jóságú Esztergomi keserű viz, mellyet mind azon környülállásokban, a mellyekben eddig a költségessebb Saidschützer vízzel éltünk, hasznosan innya lehet, egy Érseki keresztből álló tzm alatt, mellyet ezen környülírás: *Érsek Esztergomi keserű viz magyarúl és németül megkönyvékez, mintegy egy pintes üvegben jó bétsínálva az Érsek Esztergomi Fehete sas patikában találtatni, mellyből 20 üveg bétsínálva négy, tiz pedig hasonló képpen két Rhénes forintokban kerül, üveg számmal azomban egy egy 10 krajtzárokön adattatik, a Saidschützből pedig 20 üveg bétsínálva 7 forint és 40 kr. fizettetik.* (Bétsi Magy. Merkuriussal egyesült *Magyar Kurir.* 1798. 742. lap.)

80. (*Arany Szatmárban.*) Szatmár Vármegyének Magos Liget nevü Helységében, a Batár patakjának partjaiból, a viznek folyása sok kisebb és nagyobb darab finom aranyokat mosott ki mostanában. A mely dolog, mig a Felsőségnek fülébe ment volna, feles számú illyen darabokból tzifrázták ki az ott lakó betyárok s pásztorok a magok nadrágszíjjaikat, sat. mint

előttök ismérletlen, és tsak az egy fényességére nézve kedves matériákból. (U. o. 1798 III. fertály esztendő. 185. lap.)

81. *Szatmár Vármegyéből November 30-kán.* A katonai esztendő első holnapjának kilencededikén, késő este, észak tájékán, ugyantsak nyári módon villámolt és dörgött az ég, melly történetről sokféle képen vélekednek az ide való emberek. A menydörgésről sokan sokféle jóvendöléseket tesznek. Frölich a reggeliről szelet; a délről zápor esöt; az esteliről tengeri háborút; a téliről pedig gyakor szeleket jóvendöl. *Mizaldusnál* a napkeletről indúlt dörgésről boldog idő, napnyugotról had; délről tengeri háború; északról pedig dög-halál jóvendöltetik. (U. o. 778. lap.)

82. (*A »békagyermek«.*) Pozsony. Melly nagy ereje légyen az Anyák képzelődéseiknek, s indulatjaiknak, a töllök származandó magzatokra nézve, nyilván bizonyítja közelebb azon szerentsétlen Anyának példája, a ki fele ember, fele béka gyermeket szüle a napokban. Maga szája vallása az Anyának, hogy ő még mikor három hónapos terhes lett volna: egy igen nagy s magát felfútt békára talált bökkenni, és arra sok ideig reá bámúlt. Rémitő formájú gyermeket életben hozta az Asszony a világra; de az a keresztelés után tsak hamar megholt. Jobb is. A feje a gyermeknek semmit nem különböz más gyermekekétől; szeme, orra, szája, mind emberi, hanem nyelve nints, s a felső inyen egy sor fog forma látszik. Két füle kerek és tsipkézett. A kezei rövidebbek, mint szoktak más gyermekek kezeik lenni: a jobban hét, a balon pedig hat uja vagyon. Teste állása, egész a ködökeig jó; hanem attól fogva hasonlít egy felpuffadt békához. Semmi rfejfiu, vagy asszonyi Nem jel nem látszik rajta. A lábai igen rövidek, és görbék, mint a békáé, mellyeknek mindenikén hat hat öszve zsuorodott ujjai szemléltetnek. Ezen különös formájú, asszony anya szülöttje, jutott egy Pozsonyi híres seb gyógyító és szülő Asszonyokkal bánó Orvosnak birtokába. (Hadi és más nevezetes Tört. I. Szak. 1789. 475. l.)

83. (*Nagy életkor.*) Székesfejérvármegyének *Tordats* nevü helységében lakik egy *Horn y á k M i h á l y* nevezetü Ember, a ki 1672-ben lépett be a Világra, s következképpen már most életének 117-dik esztendejét számlálja. Leopold és I. József Tsászárók alatt, együtt kuruzoskodott a Tököli és Rákotzi követöivel; annak utánna pedig, a Törökökkel való hadakozások alkalmatosságával, az uralkodó házat szolgálta fegyverével. — Jól bírja magát még most is az ember. Lát mind két szemére derekassan. (Hadi és más nevezetes Történetek. Első szakasz. Béts 1789. 645. lap.)

BUZA JÁNOS.



Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)



A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:



Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).



Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.